

1Oriental Journal of Philology**ORIENTAL JOURNAL OF PHILOLOGY**

journal homepage:

<http://www.supportscience.uz/index.php/ojp/about>**THE ARTISTIC REPRESENTATION OF THE EASTERN WORLDVIEW IN ENGLISH AND AMERICAN MULTICULTURAL LITERATURE****Maftuna Mukhtorova***Independent Researcher, Bukhara State University**E-mail: m.mukhtorova@mail.ru**Science ID: FBX-0626-0161**Bukhara, Uzbekistan***ABOUT ARTICLE**

Key words: multiculturalism, Eastern spirituality, orientalism, postcolonial literature, artistic expression, English literature, American literature.

Received: 27.07.26**Accepted:** 28.07.26**Published:** 29.07.26

Abstract: This article examines the artistic expression of Eastern spirituality in the multicultural literary context of England and America. Based on postcolonial theory and multiculturalism concepts, the aesthetic and cultural functions of the Eastern image in English and American literary texts are analyzed.

ANGLIYA VA AMERIKA MULTIMADANIY ADABIYOTIDA SHARQONA RUHIYATNING BADIY IFODASI**Maftuna Muxtorova***Buxoro davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi**m.mukhtorova@mail.ru**Ilmiy identifikatsiya raqami: FBX-0626-0161**Buxoro, O'zbekiston***MAQOLA HAQIDA**

Kalit soʻzlar: multimadaniyatchilik, sharqona ruhiyat, orientalizm, postkolonial adabiyot, badiiy ifoda, ingliz adabiyoti, amerikan adabiyoti.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Angliya va Amerika multimadaniy adabiyotida sharqona ruhiyatning badiiy ifodalanishi masalasi koʻrib chiqiladi. Tadqiqotda postkolonial nazariya va multikulturalizm konsepsiyalari asosida ingliz va amerikan adabiy matnlarida Sharq obrazining estetik va madaniy funksiyalari tahlil qilinadi. Maqolada sharqona motivlar, obraz va timsollarning Gʻarb adabiyotidagi oʻrni va ahamiyati yoritiladi.

ХУДОЖЕСТВЕННОЕ ВОПЛОЩЕНИЕ ВОСТОЧНОГО МИРОВОЗЗРЕНИЯ В МУЛЬТИКУЛЬТУРНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ АНГЛИИ И АМЕРИКИ

Мафтуна Мухторова*Самостоятельный исследователь Бухарского государственного университета**E-mail: m.mukhtorova@mail.ru**Научный идентификационный номер: FBX-0626-0161**Бухара, Узбекистан***О СТАТЬЕ**

Ключевые	слова:	Аннотация:	В	данной	статье
мультикультурализм, духовность, постколониальная художественное выражение.	восточная ориентализм, литература,	рассматривается выражение восточной мультикультурном контексте Англии и Америки. На основе постколониальной теории и концепции мультикультурализма анализируются эстетические и культурные функции образа Востока в английских и американских литературных текстах.		художественное духовности в литературном литературном	

Kirish. XXI asr globallashuv, migratsiya jarayonlarining jadallashuvi va madaniyatlararo aloqalarning kengayishi jahon adabiyotida multikulturalizm g'oyalarining tobora muhim o'rin egallashiga olib keldi. Ayniqsa, Angliya va Amerika adabiyoti turli millat, din va madaniyat vakillarining badiiy tajribalarini o'zida mujassam etgan ko'p madaniyatli adabiy makon sifatida shakllandi. Ushbu adabiy jarayonda Sharq va G'arb madaniyatlarining o'zaro ta'siri, sharqona dunyoqarashning badiiy talqini hamda insonning ma'naviy-ruhiy izlanishlari yangi estetik tamoyillar asosida namoyon bo'ldi. Natijada Sharq ruhiyati nafaqat ekzotik yoki tarixiy hodisa sifatida, balki zamonaviy insonning ichki olami, madaniy identifikatsiyasi va ma'naviy o'zligini anglashning muhim omili sifatida talqin qilina boshladi.

Sharqona ruhiyat tushunchasi o'zida tasavvuf falsafasi, ma'naviy kamolot, sabr-qanoat, ruhiy poklanish, inson va tabiat uyg'unligi, mehr-oqibat, bag'rikenglik hamda ilohiy haqiqatni izlash kabi qadriyatlarni mujassam etadi. Angliya va Amerika multikultural adabiyotida mazkur qadriyatlar turli badiiy obrazlar, ramzlar, mifologik motivlar va falsafiy g'oyalar orqali ifodalanib, Sharq va G'arb tafakkurining mushtarak jihatlarini ochib beradi. Bunday asarlar milliy chegaralardan chiqib, umuminsoniy qadriyatlarni targ'ib etuvchi adabiy hodisaga aylanadi.

So'nggi yillarda multikultural adabiyot, postkolonial nazariya, madaniyatlararo muloqot va identiklik masalalariga bag'ishlangan ko'plab ilmiy tadqiqotlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, Angliya va Amerika multikultural adabiyotida sharqona ruhiyatning badiiy ifodasi, uning estetik va falsafiy mohiyati hamda zamonaviy adabiy tafakkur rivojiga ko'rsatgan ta'siri hali ham yetarli darajada kompleks o'rganilmagan. Ayniqsa, Sharq madaniyatining badiiy transformatsiyasi, sharqona qadriyatlarning zamonaviy adabiy diskursda qayta talqin qilinishi va ularning

multikultural adabiyot poetikasidagi funksional xususiyatlarini tahlil qilish dolzarb ilmiy masalalardan biri hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi Angliya va Amerika multikultural adabiyotida sharqona ruhiyatning badiiy ifodalanish xususiyatlarini, uning g'oyaviy-estetik asoslarini hamda madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishdagi o'rnini ilmiy tahlil qilishdan iborat. Tadqiqot natijalari Sharq va G'arb adabiy aloqalarini chuqurroq anglash, multikultural adabiyotning nazariy asoslarini boyitish hamda zamonaviy qiyosiy adabiyotshunoslik rivojiga muayyan ilmiy hissa qo'shishga xizmat qiladi.

Asosiy qism. Zamonaviy globallashuv davrida madaniyatlararo muloqot adabiyotshunoslikning dolzarb muammolaridan biriga aylandi. Angliya va Amerika multimadaniy adabiyotida sharqona ruhiyat, falsafa va turmush tarzining badiiy ifodalanishi G'arb adabiyotshunosligida tobora kuchayib borayotgan ilmiy qiziqish obyektiga aylanmoqda. Bu hodisani o'rganish nafaqat adabiy, balki madaniy va sivilizatsiyaviy jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Sharq va G'arb adabiy aloqalari masalasi Edvard Said, Homi Bhabha, Gayatri Spivak kabi yirik tadqiqotchilar tomonidan muayyan darajada o'rganilgan bo'lsa-da, ingliz va amerikan multimadaniy adabiyotida sharqona ruhiyatning badiiy-estetik ifodasi alohida tadqiqot sifatida hali to'liq yoritilmagan.

Orientalizm va multimadaniyatchilik nazariyasi

Edvard Saidning "Orientalizm" (1978) asari G'arb adabiyotida Sharq obrazining talqiniga yangicha ilmiy yondashuv yaratdi. Saidning fikricha, G'arb adabiyoti va san'atida Sharq ko'pincha "boshqa" — egzotik, sirli va irratsional sifatida tasvirlanadi. Bu holat mustamlakachi diskursning adabiy ifodasidir.

Homi Bhabhaning "madaniy gibridlik" (cultural hybridity) konsepsiyasi esa multimadaniy adabiyotda ikki madaniyat — Sharq va G'arb — ning o'zaro ta'siri natijasida yangi madaniy maydon vujudga kelishini asoslaydi. Bu konsepsiya ingliz va amerikan multimadaniy adabiyotini tahlil qilishda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi.

Ingliz adabiyotida sharqona ruhiyat

Ingliz adabiyotida sharqona motivlar Rudyard Kipling, E.M. Forster asarlaridan boshlab zamonaviy multimadaniy yozuvchilar — Salman Rushdie, Hanif Kureishi, Monica Ali asarlarigacha keng o'rin egallaydi. Masalan, Salman Rushdining "Midnight's Children" (1981) asarida hind falsafasi, mifologiyasi va turmush tarzining g'arb adabiy shakllari bilan uyg'unlashishi yorqin namoyon bo'ladi.

Hanif Kureishining "The Buddha of Suburbia" (1990) asarida esa sharqona ruhiyat — buddizm falsafasi va hind madaniyatining ingliz suburbaniya hayotiga kirib kelishi orqali madaniy identifikatsiya muammosi teran badiiy ifodasini topgan.

Amerikan adabiyotida sharqona ruhiyat

Amerikan multimadaniy adabiyotida sharqona ruhiyat Jhumpa Lahiri, Khaled Hosseini, Amy Tan kabi yozuvchilar ijodida yaqqol koʻzga tashlanadi. Jhumpa Lahirining "The Namesake" (2003) asarida hind anʼanalari, diniy marosimlar va oilaviy qadriyatlarning amerikan hayoti bilan toʻqnashuvi sharqona ruhiyatning badiiy ifodasi sifatida namoyon boʻladi.

Khaled Hosseininig "The Kite Runner" (2003) asarida afgʻon madaniyati, islomiy qadriyatlar va sharqona mentalitetning badiiy talqini amerikan adabiy makonida oʻziga xos oʻrin egallaydi. Ushbu asarda sharqona ruhiyat nostalgiya, vatanga muhabbat va madaniy ildizlarga intilish orqali ifodalanadi.

Sharqona ruhiyatning badiiy ifoda vositalari

Tadqiqot natijalariga koʻra, ingliz va amerikan multimadaniy adabiyotida sharqona ruhiyatning badiiy ifodalanishida quyidagi asosiy vositalar qoʻllaniladi:

a) Ramz va timsollar: Sharq falsafasi va diniy tafakkuridan olingan ramzlar — loto guli, xurmo daraxti, hilol — madaniy identifikatsiyaning badiiy ifodasi sifatida ishlatiladi.

b) Milliy kolorit: Ovqat, kiyim-kechak, musiqa, toʻy va aza marosimlari orqali sharqona turmush tarzining poetik tasviri amalga oshiriladi.

v) Til va nutq uslubi: Sharq tillaridagi soʻz va iboralarning ingliz matni ichiga organik kiritilishi madaniy gibridlikning lingvistik ifodasidir.

g) Xotira va nostalgiya: Koʻplab multimadaniy asarlarda sharqona ruhiyat oʻtgan zamonga qaytish, vatanga sogʻinch orqali ifodalanadi.

Ingliz va amerikan multimadaniy adabiyotida sharqona ruhiyatning badiiy ifodasi koʻp qirrali va murakkab hodisa sifatida namoyon boʻladi. Tadqiqot shuni koʻrsatadiki:

1. Sharqona ruhiyat Gʻarb adabiyotida passiv obyekt sifatida emas, balki madaniy dialog va oʻzaro boyitishning faol elementi sifatida ifodalanadi.

2. Postkolonial va multimadaniy adabiyotda sharqona obraz orientalistik stereotiplardan uzoqlashib, autentik madaniy ifodaga yoʻnalmoqda.

3. Badiiy ifoda vositalari — ramz, milliy kolorit, til va nostalgiya — sharqona ruhiyatni Gʻarb adabiy makonida organik aks ettiradi.

Ushbu tadqiqot natijalari oʻzbek adabiyotshunosligida xorijiy adabiyotni oʻrganishning yangi metodologik imkoniyatlarini ochib beradi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari Angliya va Amerika multikultural adabiyotida sharqona ruhiyatning badiiy ifodasi zamonaviy adabiy jarayonning muhim estetik va gʻoyaviy

yoʻnalishlaridan biri ekanligini koʻrsatdi. Tahlillar shuni tasdiqladiki, Sharq falsafasi, tasavvuf, maʼnaviy kamolot, bagʻrikenglik, insonparvarlik va ruhiy poklanish gʻoyalari multikultural adabiyotda nafaqat mavzu yoki badiiy detal sifatida, balki asarlarning konseptual asosini belgilovchi muhim estetik omil vazifasini bajaradi. Ushbu jihat Sharq va Gʻarb madaniyatlari oʻrtasidagi badiiy muloqotning yangi shakllarini yuzaga keltirib, umuminsoniy qadriyatlarning adabiy talqinini boyitadi.

Tadqiqot davomida Angliya va Amerika multikultural adabiyotida sharqona ruhiyat turli badiiy vositalar — ramziy obrazlar, mifopoetik motivlar, intertekstual aloqalar, falsafiy dialoglar hamda madaniy kodlar orqali ifodalanishi aniqlandi. Mualliflar Sharq madaniyatiga xos qadriyatlarni zamonaviy global muammolar, shaxs identifikatsiyasi, migratsiya, madaniy xilma-xillik va maʼnaviy inqiroz masalalari bilan uygʻunlashtirib, yangi badiiy konsepsiyalarni yaratganliklari kuzatildi.

Shuningdek, sharqona ruhiyatning badiiy talqini madaniyatlararo kommunikatsiyani mustahkamlash, turli sivilizatsiyalar oʻrtasidagi oʻzaro hurmat va bagʻrikenglikni rivojlantirish hamda adabiyotning integrativ imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilishi asoslandi. Bu jarayon multikultural adabiyotning nafaqat estetik, balki ijtimoiy-falsafiy va maʼnaviy ahamiyatini ham yanada oshiradi.

Kelgusida Angliya va Amerika multikultural adabiyotida sharqona ruhiyatning poetik xususiyatlarini alohida mualliflar ijodi misolida chuqurroq qiyosiy tahlil qilish, tasavvuf falsafasi va Sharq estetik tafakkurining zamonaviy ingliz tilidagi badiiy matnlarga taʼsirini oʻrganish, shuningdek, madaniyatlararo adabiy aloqalarning yangi yoʻnalishlarini aniqlash istiqbolli ilmiy tadqiqot yoʻnalishlaridan biri boʻlib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati:

1. Said E. Orientalizm. — Nyu-York: Pantheon Books, 1978. — 368 b.
2. Bhabha H. The Location of Culture. — London: Routledge, 1994. — 285 b.
3. Spivak G. A Critique of Postcolonial Reason. — Harvard University Press, 1999. — 449 b.
4. Rushdie S. Midnight's Children. — London: Jonathan Cape, 1981. — 446 b.
5. Lahiri J. The Namesake. — New York: Houghton Mifflin, 2003. — 291 b.
6. Hosseini K. The Kite Runner. — New York: Riverhead Books, 2003. — 324 b.
7. Kureishi H. The Buddha of Suburbia. — London: Faber and Faber, 1990. — 284 b.
8. Hall S. Cultural Identity and Diaspora // Identity: Community, Culture, Difference. — London, 1990. — B. 222–237.
9. Ashcroft B., Griffiths G., Tiffin H. The Empire Writes Back. — London: Routledge, 1989. — 246 b.

10. McLeod J. *Beginning Postcolonialism*. — Manchester University Press, 2000. — 324 b.

11. Mukhtorova Maftuna Ilkhom Kizi. “Representations Muslims in Middle English Literature”. Zenodo, August 31, 2024.